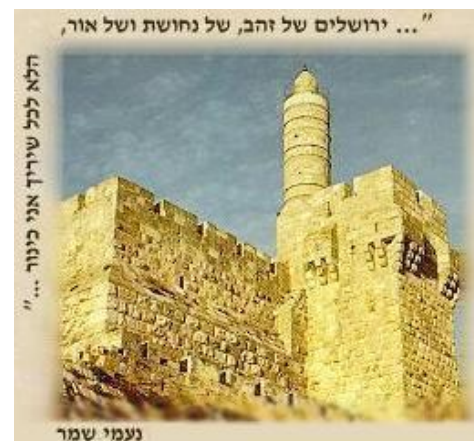

ירושלים של זהב / נעמי שמר

אזרחים צלול כיין וריח אורנים
נישא ברוח הערביים עם קול פעמונים
ובתרדמת אילן ואבן שבויה בחלומה
העיר אשר בדד יושבת ובליבה חומה

**ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור
הלא לכל שיריך אני כינור**

איכה יבשו בורות המים, כיכר השוק ריקה
ואין פוקד את הר הבית בעיר העתיקה
ובמערות אשר בסלע מייללות רוחות
ואין יורד אל ים המלח בדרך יריחו

ירושלים של זהב...

אך בבואי היום לשיר לך ולך לקשור כתרים
קטונתי מצעיר בנייך ומאחרון המשוררים
כי שמך צורב את השפתיים כנשיקת שרף
אם אשכחך ירושלים אשר כולה זהב

ירושלים של זהב...

חזרנו אל בורות המים, לשוק ולכיכר
שופר קורא בהר הבית בעיר העתיקה
ובמערות אשר בסלע אלפי שמשות זורחות
נשוב נרד אל ים המלח בדרך יריחו

ירושלים של זהב...

ירושלים של זהב

השיר "ירושלים של זהב" נחשב אחד השירים הכי מפורסמים בעולם על ירושלים. השיר הוא מעין תכשיט שנקרא "ירושלים של זהב" לירושלים. אבל את מקור המילים לא רבים יודעים כלל. חפשו פה את מקורות השיר הנפלא והאהוב!

מקור הפסוק	הפסוק עצמו	עיבוד הפסוק בשיר
תהלים קכו:א		
איכה א:א		
יחזקאל כו: יג		
איכה א: א (המילה הראשונה)		
ירמיהו כו:יח		
שיר השירים ב: יד		
דברי הימים א טו: יט-כה		
ישעיהו ו: ו-ז		
תהלים קלז: ה-ו		

		נחמיה ד: יד-יז
בפזמון החוזר של השיר:	וְעַתָּה אֶחָלָם שִׁיבַת שְׁבוּתֶיךָ – אָנֹכִי כְּנוֹר לְשִׁירֶיךָ.	הפיוט של ר' יהודה הלוי "ציון הלא תשאלִי"

ההסטוריה של לידת השיר

אחד מרגעי השיא ביצירה המוזיקלית של נעמי שמר היה בשנת תשכ"ז-1967, כאשר כתבה את השיר "ירושלים של זהב". השיר נוצר כאשר החליט טדי קולק, ראש עיריית ירושלים, להזמין שיר מיוחד על ירושלים לכבוד פסטיבל הזמר שנערך אותה שנה בבנייני האומה. היה זה במוצאי יום העצמאות תשכ"ז והוחלט ששיר זה לכבוד ירושלים- יושר בזמן ספירת הקולות של שירי התחרות. השיר זכה להצלחה ענקית בפסטיבל, וזכורה שירת הקהל ברטט את השיר. השיר בוצע ברגש רב בליווי גיטרה בלבד וכל הקהל הצטרף בהתלהבות לשיר החדש והמרגש. שלושה שבועות לאחר הופעת הבכורה של השיר בפסטיבל, פרצה מלחמת ששת הימים, שבעקבותיה אוחדה ירושלים בשלטון ישראל. אחד הרגעים המרגשים במלחמת ששת הימים, היה כשהצנחנים שהגיעו לכותל המערבי שרו את השיר כשדמעות בעיניהם. ולכן נעמי שמר הוסיפה לשיר בית חדש בו הנגידה את המצב לפני ואחרי המלחמה. לעומת "איכה יבשו בורות המים" ו"ואין פוקד את הר הבית" הכריז הבית החדש "חזרנו אל בורות המים" ו"שופר קורא בהר הבית". בחודשים שאחרי המלחמה ובשנים שבין המלחמות קנה לו השיר שם והפך למעין המנון-משנה, שהיו אף שקראו להפכו להמנון הלאומי החדש. השיר נחשב לשיר העברי האהוב בכל הזמנים ואף זכה בתואר "שיר היובל".

המקור של שם השיר

רבי עקיבא היה רועה את צאנו של כלבא שבוע, אחד מעשירי ירושלים, ורק בגיל ארבעים החל ללמוד תורה. ומעשה שהיה כך היה:
ראתה רחל, בתו של כלבא שבוע, בעקיבא שהוא צנוע ומעולה במידותיו, אמרה לו: אם אתקדש לך, תלך לבית המדרש? אמר לה: הן. נתקדשה לו בצנעה. שמע אביה והוציא אותה מביתו והדיר אותה מהנאה מכל נכסיו. הלכה ונשאה לרבי עקיבא. בימות החורף היו ישנים במתכנן.. ובבוקר היה עקיבא מוציא את התכנן משערותיה. ראה רבי עקיבא את רחל שהיא עצובה ואמר לה: אלמלי היה בידי, הייתי קונה לך **ירושלים של זהב** (מין תכשיט של זהב שירושלים מצוירת בו). בא אליה הנביא ונדמה להם כבן אדם וקרא על הפתח ואמר להם: תנו לי קצת תבן, כי אשתי ילדה ואין לי במה להשכיבה. אמר רבי עקיבא לאשתו: ראי אדם זה שאפילו תבן אין לו. אמרה לו: לך ולמד בבית המדרש. הלך וישב שתיים עשרה שנה בבית המדרש לפני רבי אליעזר ורבי יהושע. כאשר חזר מקץ שתיים עשרה שנה לביתו שמע את אשתו אומרת לשכנתה: הלוואי שישב וילמד עוד י"ב שנה. מבלי להיכנס אל הבית חזר לאחוריו, וכעבור שתיים עשרה שנה נוספות שב לביתו ועמו עשרים וארבעה אלף תלמידים, כאשר חזר רחל נדחקה אליו לנשק את רגליו וכאשר רצו התלמידים לגרשה אמר להם שיניחו לה כי "תורתך ותורתכם שלה היא". כאשר שמע כלבא שבוע שהגיע רב גדול לעיר רצה להתיר את נדרו (למרות שלא זיהה את רבי עקיבא), שאל אותו רבי עקיבא אם היה יודע שחתנו ילמד היה נודר כך? ענה לו כלבא שבוע שאם היה יודע אפילו הלכה אחת לא היה נודר כך. אמר לו רבי עקיבא שנדרו מותר כי הוא חתנו. ראה כלבא שבוע את רבי עקיבא שהוא רב גדול, הצטער על מעשהו נפל על ברכיו ונישק רגליו ונתן לו חצי מרכושו. עשה רבי עקיבא כפי שהבטיח וקנה תכשיט "ירושלים של זהב" לרחל אשתו. (נדרים נ,א)

בתלמוד ירושלמי מסופר על אשתו של רבן גמליאל שקינאה ברחל:

מעשה בר' עקיבא שעשה לאשתו עיר של זהב. ראתה אשתו של רבן גמליאל וקנאה בה. באה ואמרה לפני בעלה שיקנה לה כפי שקנה ר"ע לאשתו. אמר לה: האם עשית כמו שהיא היתה עושה? שהייתה מוכרת את שערות ראשה ונותנת לו כדי שיהא עומל בתורה!?

שאלות הבנה והעמקה :

1. באילו נסיבות נוצר השיר?
2. מי שר את השיר עם דמעות בעיניים ומדוע?
3. מדוע הוסיפה נעמי שמר בית חדש לשיר, ומה תוכן התוספת?
4. מהו המקור לשם של השיר?
5. מי הדיר את מי מנכסיו ומדוע?
6. באיזה נימוק הותר הנדר לבסוף?
7. לאיזו דמות התחפש אליהו הנביא, מה ביקש, ולשם מה עשה זאת?
8. מה התנאי שהציבה רחל לעקיבא וכתנאי למה?
9. מי אמר למי "תורתי ותורתכם שלה היא", מה כוונתו, ומדוע אמר זאת?
10. מה הבטיח רבי עקיבא לאשתו ומדוע?
11. מתי הצליח ר"ע לממש הבטחתו לאשתו?
12. מה ביקשה אשת רבן גמליאל מבעלה ומדוע?
13. מדוע סרב רבן גמליאל לבקשת אשתו?

